

УДК 373.2

HUMANITIES EDUCATION AS A FACTOR OF ACMEOLOGICAL TRANSFORMATION OF THE FUTURE LAWYER'S PERSONAL CULTURE

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК АКМЕОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА

Bovgyria D.D. / Бовгирия Д.Д.

PhD student / аспірант.

ORCID: 0009-0001-7994-2572

Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Instytutська 11, 29016

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Інститутська 11, 29016

Анотація. В роботі розглядається фундаментальна роль гуманітарної підготовки у процесі становлення професіоналізму майбутніх правників. Дослідження ґрунтується на засадах акмеологічного підходу, що дозволяє розглянути освітній процес як шлях до досягнення суб'єктом «акме» – вершини професійної та особистісної зрілості. Доведено, що особистісна культура юриста є інтегративним утворенням, яке охоплює ціннісно-смыслову сферу, рефлексивні здібності та етичні імперативи. Автором вперше запропоновано розглядати гуманітарний контент юридичної освіти не як статичний набір дисциплін, а як динамічний інструментарій самопроєктування.

Виокремлено акмеологічну функцію гуманітарної освіти, яка полягає у створенні умов для виходу індивіда на рівень продуктивної професійної орієнтації, де кожне юридичне рішення є актом соціальної відповідальності.

Ключові слова: акмеологія, особистісна культура юриста, професійне становлення, гуманітарна освіта, правова свідомість, самопроєктування.

Вступ.

У контексті інтеграції України до європейського правового простору постає гостра потреба у фахівцях, які є не просто «технічними виконавцями» норм, а носіями європейських правових цінностей. Юридична підготовка здобувача вищої освіти – це не просто вивчення законів, а формування особливого типу мислення, складна система трансформації особистості. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє виховання правової свідомості, оскільки лише розвинена особистісна культура правника стає гарантом дотримання верховенства права та захисту прав людини на рівні міжнародних стандартів. «Саме культура визначає характер виконання службових обов'язків, дотримання принципу законності, прийняття рішень у конкретних ситуаціях, щодо яких нормативні документи не подають точних рекомендацій, а лише визначають межі щодо прийняття певних рішень» [1, с. 197-198].

Формування особистісної культури здобувача вищої юридичної освіти засобами акмеологічного підходу – це складний, багатогранний процес, що виходить далеко за межі простого вивчення кодексів та законів. У парадигмальному полі акмеологічного знання культура постає не лише як атрибутивна характеристика особистості, а як її інтегративно-сміслова, аксіологічно й рефлексивно опосередкована якість, що репрезентує специфічний спосіб буття людини у світі професійної та соціокультурної реальності. Життєвий світ особистості в такій інтерпретації конституюється сукупністю професійно детермінованих інтересів і практик їх реалізації, розгорнутим рефлексивним простором індивідуального досвіду, багатовимірною системою ціннісних координат життєдіяльності, а також стратегій самореалізації та самопроектування. Процес становлення особистості як суб'єкта культури відбувається шляхом інтеріоризації загальнолюдських культурних смислів, кожен із рівнів яких трансформується та відбивається в індивідуальній свідомості, поведінкових патернах і діяльнісних практиках відповідно до унікальної конфігурації особистісних характеристик.

Основний текст.

Теоретико-методологічним підґрунтям нашого дослідження, яке розкриває сутність акмеологічного вчення про особливості формування особистісної культури здобувача вищої юридичної освіти та становлення професіоналізму фахівця нового типу є праці А. Деркача, В. Гладкової, Ю.Костюшко, Н. Осадчук, С. Пожарського, О. Москаленка, С. Пальчевського та ін. Акмеологічний контекст дослідження у педагогічній освіті актуалізовано у працях О. Гречаник, О. Григораш, О. Дубасенюк, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Орбан, О. Пинзеник, Л. Рибалки, М. Радченко, Т. Скорик та ін.

На основі опрацьованих джерел доцільно розглянути особистісну культуру майбутнього юриста крізь призму закономірностей досягнення ним професійної зрілості (акме), самореалізації та оптимізації діяльності в умовах освітньо-правової реальності. У такому методологічному ракурсі особистісна культура майбутнього правника постає як інтегративна, системоутворювальна якість

суб'єкта професійної діяльності, що відображає рівень розвитку його ціннісно-сислової сфери, морально-етичних настанов, рефлексивності, відповідальності та здатності до саморегуляції й саморозвитку.

Специфіка становлення особистісної культури майбутнього правника нині тісно пов'язана з розвитком гуманітарної освіти, яка в контексті акмеологічного підходу постає як цілісний акмеологічний простір особистісно-професійного зростання. Вона забезпечує поетапну актуалізацію внутрішніх ресурсів особистості, формування акмеологічних інваріантів професіоналізму правника та створення умов для досягнення особистісно-професійного «акме». Як зазначає О. Цуркан, гуманітарна освіта нині «здійснюється в інтересах особистості, суспільства, держави і постає як «одвічна і універсальна цінність», а її зміст є розвитку вищої юридичної освіти; це творчий процес, який включає етапи формування як усвідомленого, так і латентного гуманістичного мислення, здібності до самопізнання (рефлексії) з опорою на особистісні знання студента» [4, с. 268]. Гуманітарна складова юридичної освіти виконує акмеологічну функцію детермінації ціннісно-сислових орієнтацій майбутнього правника, забезпечуючи становлення правової свідомості, морально-етичної зрілості, рефлексивності та відповідальності як ключових інваріантів його професійної культури.

Реформування гуманітарної освіти майбутніх юристів у сучасних соціокультурних умовах здійснюється шляхом збагачення змісту сучасної гуманітарної освіти у вищій школі новими джерелами та новим досвідом юридичної діяльності, а також утвердженням в системі юридичної освіти фахівця нового типу як суб'єкта професійного саморозвитку, здатного до досягнення вершин професіоналізму (акме) на основі інтеграції гуманітарних, морально-ціннісних, правових та естетичних компонентів освіти. Зауважимо, що гуманітарна освіта нині не обмежується лише трансляцією мінімально необхідних знань про людину, суспільство і форми їх життєдіяльності, її завданням є створення умов для творчого засвоєння й ефективного використання майбутнім юристом сучасного гуманітарного знання. Тут однозначно на

передній план проступає потреба посилення ролі гуманітарних наук, що стають фундаментом особистісної культури юриста, допомагаючи в сучасних умовах динамічно змінюваних освітніх та виховних практик стати не просто «технічним» виконавцем законів, а професіоналом своєї справи, який усвідомлює наслідки своїх рішень. У межах акмеологічного підходу ми розглядаємо освітній контент не як статичний перелік гуманітарних дисциплін, а як динамічний інструментарій самопроєктування.

Програмні цілі сучасного гуманітарного пошуку переорієнтовуються з накопичення знань на механізми прогресивного розвитку особистості. У центрі уваги – роль кожної дисципліни як важеля для розкриття внутрішнього потенціалу, формування професійної суб'єктності та виходу індивіда на рівень творчої і духовної зрілості («акме»). Доцільно підкреслити вплив філософії на розвиток особистісної культури майбутнього юриста, яка в системі гуманітарної підготовки юриста виконує роль своєрідного каталізатора акмеологічного росту: вона перетворює сукупність юридичних навичок на цілісну особистісну культуру, розвиваючи здатність оцінювати власні професійні дії, усвідомлювати свою соціальну відповідальність та постійно коригувати траєкторію самовдосконалення. Крізь призму філософської рефлексії майбутній фахівець опановує інструментарій смислотворення, що дозволяє йому не просто функціонувати в правовому полі, а виступати суб'єктом утвердження правових цінностей, досягаючи вищого рівня професійної та моральної зрілості. Як стверджує Б. Чупринський, становлення «професійної культури передбачає творчий розвиток особистості майбутнього фахівця, оскільки для особистісного розвитку майбутнього юриста нагальною є якість поєднання професійних, естетичних, морально-етичних інтересів» [6, с. 13].

Філософія забезпечує юриста методологічно важливими інструментами діалектики, яка зосереджена на подоланні суперечностей у правових явищах, що допомагає виявляти помилки у міркуваннях опонентів та будувати несуперечливі докази; герменевтики як мистецтва інтерпретації сенсів, які закладені в юридичних текстах, що є критично важливим для тлумачення

правових норм; критичного аналізу, що формує здатність виявляти маніпуляції та логічні помилки в аргументації, розпізнавати маніпуляції або приховані мотиви свідків, підзахисних чи сторін процесу. Важливо також підкреслити роль категоріального апарату філософії у формуванні особистісної культури майбутнього правника, який дозволяє піднятися над вузькопрофесійним баченням ситуації та оцінити її в контексті загальнолюдських цінностей. Так, категорії «сутність» та «явище» навчають майбутнього правника бачити за зовнішньою формою правопорушення його глибинну соціальну природу. Внаслідок цього він починає бачити право як живий процес, що розвивається за об'єктивними законами буття. Категорія справедливості дозволяє виявляти прогалини в праві: за відсутності норми юрист апелює до категорій справедливості та загальних принципів права. Важливими професійними імперативами юриста стають категорії честі та гідності. Політико-правову позицію особистості формують категорії рівності, свободи та правопорядку, допомагаючи зрозуміти межу між свавіллям і законним обмеженням прав.

Цілісність акмеологічної трансформації особистості майбутнього правника неможлива поза розвитком психологічних знань, які становлять сутність акмеологічних технологій, характерною рисою яких є гуманістична спрямованість. Психологія перетворює гуманітарні знання на життєву практику, надаючи юристу інструменти саморегуляції, емпатії та комунікативної гнучкості. Це дозволяє здобувачу вищої юридичної освіти не лише усвідомлювати власну професійну роль, а й ефективно втілювати її в умовах високої психологічної напруги, трансформуючи професійні виклики на сходинки особистісного зростання. Психологічна підготовка є запорукою опанування мистецтвом верифікації інформації, що передбачає розуміння невербальних сигналів та психологічних особливостей поведінки учасників правових відносин, здатності до конструктивного розв'язання конфліктів через розуміння психологічних типів особистості, можливості керувати власними афектами та професійно нівелювати агресію середовища. «В умовах закладу вищої освіти трансформується структура самосвідомості майбутнього фахівця,

формується соціально-професійний аспект Я-концепції. У процесі професійної підготовки, що відбувається в період навчання, ключову роль має відігравати загальна і спеціальна професійно-психологічна підготовка», -резюмують І. Чорна і Т. Ліпунова [5, с. 194].

Простір культурної самоідентифікації майбутнього правника вибудовується шляхом освоєння курсу історія української та зарубіжної культури. В акмеологічному дискурсі культурно-історичний контекст покладається у фундамент професіоналізму, що проявляється в естетиці професійної поведінки та етикеті, здатності бачити внутрішню стрункість і гармонію правових конструкцій. Означена дисципліна забезпечує зв'язок поколінь і розуміння генези національної правосвідомості. Особливо це важливо для акмеологічного зростання юриста в Україні, що передбачає розуміння тяглості державотворчих традицій від «Руської Правди» до Конституції Пилипа Орлика, забезпечуючи формування ментальної суб'єктності, здатності розуміти клієнтів та опонентів з різних культурних середовищ, а також подолання культурних стереотипів, що є обов'язковою умовою професійної зрілості в глобалізованому світі. Історія української та зарубіжної культури не тільки розширює ерудицію здобувача вищої

юридичної освіти, а й забезпечує особистість «культурним горизонтом», що дозволяє юристу піднятися над вузькопрофесійним інструменталізмом. Через занурення в культурний досвід людства формується естетична та етична зрілість, а глибоке знання національної культури стає запорукою формування стійкої державної позиції та високої правової культури, що в сукупності визначає шлях фахівця до його професійного та особистісного «акме».

Завершальним етапом інструментальної трансформації особистості майбутнього юриста є опанування професійно орієнтованих мовних дисциплін. Українська мова за професійним спрямуванням формує архітектоніку юридичної думки та етику правового слова, тоді як іноземна мова забезпечує фахівцю вихід у глобальний правовий простір. У системі акмеологічного зростання мовна культура стає не просто навичкою, а способом професійного самовираження, що

дозволяє юристу бути максимально переконливим, адаптивним та інтелектуально незалежним у сучасному багатополлярному світі. Для українського юриста мова – це не просто засіб зв'язку, а символ правової ідентичності. Глибоке знання мови забезпечує юридичну чистоту документів, а культура слова формує авторитет юриста в суді та суспільстві. Як зазначає О. Тернова, «правовий текст не описує події, факти, наукові поняття, почуття і переживання людей, не характеризує ставлення до певних осіб, явищ дійсності. Він не доводить, не пояснює, не переконує, а владою наказує суб'єктам права певну поведінку, формулює вимоги, загальнообов'язкові приписи» [3, с. 304]. Важливо, що володіння мовою на високому рівні є виявом поваги до конституційного ладу та професійної гідності. Водночас іноземна мова за професійним спрямуванням виступає інструментом освоєння глобального правового простору, що формує здатність вести переговори з іноземними партнерами та представляти інтереси держави та клієнтів на міжнародному рівні.

Отже, акмеологічний підхід зміщує акцент із простого засвоєння кодексів на формування правника як носія європейських цінностей. Особливістю цього процесу є те, що культура стає внутрішнім фільтром, через який фахівець пропускає набуті знання, забезпечуючи верховенство права навіть у критичних умовах (війна, правова невизначеність), позаяк акмеологія розглядає труднощі та помилки під час навчання не як деструктивний чинник, а як точки розгалуження. Відповідно особистісна культура майбутнього правника, що формується засобами акмеологічного підходу, – це цілісне, багаторівневе утворення особистості, що відображає ступінь її готовності до саморозвитку та професійної самореалізації. Вона інтегрує в собі систему гуманістичних цінностей, високу правову свідомість та індивідуально-психологічні стратегії, спрямовані на постійне досягнення найвищих результатів у юридичній діяльності. У межах акмеологічного підходу гуманітарні дисципліни трансформуються з джерела теоретичної інформації на цілісний інструментарій самопроекування особистості юриста, що забезпечує формування здатності відмовлятися від шаблонних рішень на користь нових, творчих стратегій.

Висновки.

Таким чином, гуманітарні дисципліни у вищій школі виконують роль динамічного інструментарію самопроектування. Вони забезпечують перехід від репродуктивного навчання до творчого становлення суб'єкта культури, формуючи акмеологічні інваріанти професіоналізму: правову свідомість, рефлексивність та високу відповідальність. Акмеологічний підхід дозволяє розглядати освітній контент як простір для досягнення професійного «акме». Це забезпечує продуктивну професійну орієнтацію, де юридична діяльність стає не лише службовим обов'язком, а актом особистісної реалізації, спрямованим на захист людської гідності та справедливості.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробці конкретних методичних рекомендацій та акмеологічних тренінгів для посилення інтеграції гуманітарних знань у практичну підготовку майбутніх юристів.

Література:

1. Гуманітарне знання як чинник формування світоглядних орієнтирів майбутніх правників: кол. моногр. // Т. В. Кононенко та ін. Київ : ВД Дакор, 2020. 202 с.
2. Рабінович П.М., Дудаш М. І. Правнича мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика) // Вісник Національної академії правових наук України. 2017. - № 1 (88). - С. 17-29.
3. Тернова О.І., Коротка Н.В. Роль іноземної мови у процесі формування майбутнього фахівця-юриста. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2021. - Вип. 35. Т. 5. - С. 300–305.
4. Цуркан О.В., Бойченко С.В. Особливості професійного становлення майбутніх юристів в Україні // Сучасні тенденції розвитку законодавства України в контексті проведення державних реформ: матеріали Міжнар. наук.-

практ. конф. (м. Чернівці, 04 берез. 2021 р.) / відп. ред. Т. А. Латковська. Чернівці, 2021. - С. 268–272.

5. Чорна І., Ліпунова Т. Формування психологічної готовності майбутніх юристів до професійної діяльності // Вісник Львівського університету. Серія «Психологічні науки». 2021. - Вип. 10. - С. 193–198.

6. Чупринський Б.О. Формування професійної культури майбутніх юристів: філософсько-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 // Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2010. 20 с.

Abstract. *The article explores the fundamental role of humanities training in the process of developing professionalism in future lawyers. In the context of Ukraine's integration into the European legal space and the challenges of legal uncertainty, there is an urgent need for specialists capable not only of reproductive law enforcement but also of ethically-oriented professional activity. The central scientific problem is resolving the contradiction between the traditional "technocratic" approach to legal education and the necessity of forming a high personal culture as a guarantor of the rule of law.*

The research is based on the principles of the acmeological approach, which allows viewing the educational process as a path toward achieving a subject's "acme" — the peak of professional and personal maturity. The author draws on the concepts of A. Derkach, I. Ziaziun, and other scholars, integrating their findings into the fields of legal deontology and higher education pedagogy.

It is proven that a lawyer's personal culture is an integrative construct encompassing the value-semantic sphere, reflexive abilities, and ethical imperatives. It serves as an internal regulator of activity in situations where normative acts do not provide unambiguous algorithms for action. For the first time, the author proposes viewing the humanities content of legal education not as a static set of disciplines, but as a dynamic toolkit for self-projection.

Specifically, the philosophical component is defined as a methodological foundation that equips the lawyer with tools of hermeneutics (interpretation of meanings) and dialectics (overcoming legal contradictions). Psychological training is substantiated as a means of forming professional self-consciousness (the "Self-concept"), emotional intelligence, and information verification skills, which are essential for resilience against professional deformation. The cultural and linguistic blocks are considered mechanisms for forming mental subjectivity and legal identity.

The study analyzes the transition process from the student as an "object of learning" to the lawyer as a "subject of culture." This transformation involves the interiorization of universal human meanings into behavioral patterns, ensuring the transition of professional activity to a creative, spiritually mature level. The acmeological function of humanities education is highlighted, which consists of creating conditions for the individual to reach the level of productive professional orientation, where every legal decision is an act of social responsibility.

Key words: *acmeology, lawyer's personal culture, professional development, humanities education, legal consciousness, self-projection.*

Статтю надіслано: 27.01.2026 р.

© Бовгиря Д.Д.